

SCHOOL, DE OGEN EN OREN VAN VEILIG THUIS

In Nederland zit gemiddeld in iedere schoolklas wel een kind dat met kindermishandeling en/of huiselijk geweld te maken heeft. Van leerkrachten en intern begeleiders wordt op grond van de meldcode verwacht dat zij gevoelig zijn voor signalen. Rudy Bonnet, voorzitter van de stichting Voorkoming van Kindermishandeling (VKM), geeft adviezen over de te bewandelen stappen.

Tekst: Rudy Bonnet

Elk kind reageert anders op een situatie waarin sprake is van mishandeling; de een vertoont stil en teruggetrokken gedrag, de ander is juist luidruchtig. Hoewel er speciaal opgestelde signaallijsten zijn, blijft het voor professionals lastig om de juiste signalen op te pikken. Feit blijft dat iedere gedragsverandering bij een kind aanleiding kan zijn om extra op te letten.

Ook de omstandigheden zijn van belang. Ik merk in de praktijk dat het helpt als een leerkracht alert is op gedragsverandering bij een kind. Spijbelen of te laat komen op de maandagochtend(en) kan ook een signaal zijn dat er thuis een ander ritme heerst, waarbij (weer) naar school gaan niet vanzelfsprekend is. Financiële problemen leveren in gezinnen ook de nodige spanningen op. Bij betalingsproblemen is het daarom goed om te kijken naar hoe het er thuis verder aan toe gaat.

Het zijn dus niet alleen kindsignalen maar ook omgevingsfactoren. Een bekende afweging om daar zicht op te krijgen is de verhouding tussen draaglast en draagkracht van ouders. Als deze uit balans is, nemen de spanningen in de thuissituatie toe en dit kan op de kinderen worden afgereageerd.

VEILIG THUIS

Bij twijfel kan altijd met Veilig Thuis contact worden opgenomen voor advies (stap 2 van de meldcode!, zie kader op pagina 44). Vaak wordt nog ten onrechte gedacht dat op deze manier de ouders in staat van beschuldiging worden gesteld

en dat er direct een onderzoek in gang wordt gezet. In de meeste gevallen gaat het echter om een vermoeden van kindermishandeling en/of huiselijk geweld en het is niet de taak van de school om dit aan te tonen.

De meldcode is een stappenplan, bedoeld om professionals die met kinderen werken te ondersteunen. Daar hoort ook (intern) overleg bij, een vermoeden gaat immers altijd gepaard met twijfels; zie ik het wel goed, is het mijn taak om dit bespreekbaar te maken, wat als er niets aan de hand is? Uit onderzoek blijkt dat in vrijwel alle gevallen het contact met Veilig Thuis gerechtvaardigd was. De praktijk laat dus zien dat er niet lichtvaardig over gedacht wordt, voordat men contact opneemt. Toch nemen scholen veel te weinig contact op met Veilig Thuis, terwijl alle kinderen naar school moeten. Voor Veilig Thuis zijn de scholen heel belangrijke ogen en oren!

KINDERMISHANDELING BESPREEKBAAR MAKEN

Veel scholen laten mij weten dat zij het moeilijk vinden om kindermishandeling bespreekbaar te maken (stap 3 van de meldcode). Ik begrijp dat heel goed en geef dan onder andere de volgende tips:

1. Een ouderavond waar het over straffen en belonen van kinderen gaat levert meestal wel een hoop gespreksstof op. Veroordeel een ouder die een kind opsluit of onder de koude douche zet (ja, dit komt voor!) niet, maar toon begrip voor de onmacht en bespreek alternatieven, bijvoorbeeld

hoe je in de klas en op het schoolplein met het getoonde gedrag omgaat. Onderschat nooit het effect daarvan! Het kan bij ouders tot een ander inzicht leiden en/of op een ander moment tot een (vervolg)gesprek leiden. Bovendien heb je dan een opvoedingsprobleem gesignaleerd waarbij mogelijk een vermoeden van kindermishandeling onderbouwd is. En stap 3 van de meldcode is toch echt zelf het gesprek aangaan. Als je dat moeilijk vindt (en vrijwel iedereen vindt dat), oefen het gesprek dan vooraf met elkaar. Dat verlaagt de drempel. Nemen na het gesprek de twijfels toe, dan is er alle reden om (weer) contact op te nemen en het voor te leggen aan Veilig Thuis. Maar wellicht nemen de twijfels af. Je hebt het dan ieder geval bespreekbaar gemaakt...

2. De schoolarts is vanuit de eigen (KNMG) meldcode verplicht om altijd contact op te nemen met Veilig Thuis voor overleg. Dus als de JGZ deel uitmaakt van de zorgstructuur van school dan moet hij of zij ook stappen zetten. Overleg dit met elkaar. Dit is feitelijk dan stap 2 van de meldcode.

Scholen nemen veel te weinig contact op met Veilig Thuis

Evidente kindermishandeling kun je uiteraard direct melden bij Veilig Thuis. Maar ook dan zal de organisatie jou wegwijs maken in de te volgen stappen.

Schroom dus niet om contact op te nemen met Veilig Thuis en spreek af dat vanuit het samenwerkingsverband van scholen tweejaarlijks de samenwerking met Veilig Thuis op de agenda staat. Nodig Veilig Thuis daarvoor uit, je weet dan wat je van elkaar kunt verwachten. Voor het vertrouwd raken met de meldcode, maar ook voor het (leren) signaleren en/of het in gesprek gaan over vermoedens van kindermishandeling, is ruim voldoende scholingsaanbod beschikbaar.

NA HET GESPREK

Als het gesprek met de opvoeders en/of het kind achter de rug is, kan de balans worden opgemaakt (stap 4 van de meldcode). Objectiveer daarbij zoveel mogelijk wat uit het gesprek is gekomen. De grootste valkuil is dat de eigen opvattingen ongemerkt de overhand krijgen en dan gaat het gesprek feitelijk daarover...

Afwegen doe je bij voorkeur op grond van een risicotaxatie waarbij je let op:

1. Veiligheid; is er een acute dreiging waarbij de veiligheid van het kind niet gegarandeerd kan worden?
2. Hoe gewelddadig is het? Moet het geweld direct stoppen?
3. Duur van de situatie. Hoe lang speelt dit al? Ernst van de gevolgen.
4. Isolement. Kan de situatie met behulp van direct betrokkenen worden doorbroken?
5. Inschatting start verdere hulpverlening. Welke hulpverlening kan snel en relatief eenvoudig worden ingezet, zijn er indicaties dat de betrokkene(n) er voor open staan?

Maak de meldcode onderdeel van het handelingsprotocol

De uitkomsten hiervan bepalen stap 5 van de meldcode; hulp organiseren of melden bij veilig Thuis.

Als er geen verdere aanleiding is en/of vermoedens zijn, dan volgt geen verdere actie. Wel kunnen er opnieuw signalen zijn, de stappen van de meldcode herhalen zich maar uiteraard kan in stap 2 dan al de afweging worden gemaakt om de eerdere signalen mee te wegen en daar met de opvoeder het gesprek over aan te gaan. Belangrijke graadmeter bij stap 4 is of de zorg toenemen of afnemen na het gesprek met de opvoeder.

HANDELINGSPROTOCOL

De meldcode is geen stappenplan voor Veilig Thuis maar voor professionals die met kinderen en hun opvoeders te maken hebben. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid voor het nemen en volgen van de stappen ook daar ligt. Het is dan ook verstandig om de meldcode onderdeel te laten zijn van het handelingsprotocol op school. In het protocol wordt vastgelegd wie op school signaleert, hoe het overleg daarover is georganiseerd, wie het gesprek aangaat met het kind/de opvoeders en wie contact legt met Veilig Thuis. Dit kan de interne begeleider zijn maar ook de leerkracht, het hoofd van de school of een schoolmaatschappelijk werker. Leg ook een verband met de zorgstructuur en hoe daarvan de verantwoordelijkheid is geregeld. Een goed voorbeeld van hoe dit eruit kan zien is te vinden op <http://onderwijsrecht.handelingsprotocol.nl/>

TEN SLOTTE

Alle kinderen moeten naar school om te leren en zich te ontwikkelen. De ontwikkeling van een kind komt ernstig in gevaar als er sprake is van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Daarmee worden kinderen veel kansen ontnomen. Laat het niet zover komen, gebruik de meldcode en houd de ogen en oren open voor Veilig Thuis. Voor een kind kan dit het verschil zijn tussen een goed of een verpest leven.

Rudy Bonnet is voorzitter van de stichting Voorkoming van Kindermishandeling (VKM), voormalig manager van het Advies en Meldpunt Kindermishandeling, beleidsadviseur en docent/trainer voor gemeenten, (onderwijs)organisaties bij Stads Advies in Utrecht en auteur van 'De Kleine gids kindermishandeling. Achtergronden, signaleren en de meldcode'.
Meer informatie: Veilig Thuis, telefoon 0800-2000

De meldcode

Op 1 juli 2013 is de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in werking getreden. Deze wet verplicht professionals in de sectoren maatschappelijke ondersteuning, (jeugd)gezondheidszorg, jeugdzorg, onderwijs, kinderopvang en justitie over een meldcode te beschikken, die professionals houvast biedt hoe te handelen bij signalen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Andere sectoren zijn niet verplicht over een meldcode te beschikken, maar kunnen hier vrijwillig toe over gaan. De precieze uitwerking van de meldcode is niet voorgeschreven. Dit biedt sectoren en organisaties de ruimte de meldcode zodanig in te richten dat deze optimaal aansluit bij hun context en al bestaande professionele kaders. Iedere meldcode dient echter wel gebaseerd te zijn op de volgende vijf stappen:

1. Het in kaart brengen van signalen van kindermishandeling en huiselijk geweld.
2. Collegiale consultatie en indien nodig het raadplegen van Veilig Thuis of een deskundige op het terrein van letselduiding.
3. Een gesprek met de (ouders van de) cliënt op wie de melding betrekking heeft.
4. Het wegen van aard en ernst van de situatie en de risico's van het geweld.
5. Beslissen: hulp organiseren of melden bij een Veilig Thuis-organisatie.

Ondanks het feit dat veel organisaties (ook voorafgaand aan de wettelijke verplichting) met de meldcode werken en dat de meldcode ondersteuning en houvast biedt aan het handelen van professionals, blijkt bij de toepassing van de meldcode in de praktijk nog volop verbetering mogelijk te zijn. Scherper gesteld: in de huidige situatie werkt het instrument nog onvoldoende. Zo beschikken nog niet alle organisaties over een meldcode, ook in de sectoren waar de wettelijke verplichting geldt. Bij organisaties die wel over een meldcode beschikken, blijkt bij toepassing van stap 2 en stap 5 verbetering mogelijk. Professionals ervaren nog regelmatig drempels om signalen van kindermishandeling of huiselijk geweld bespreekbaar te maken en om contact op te nemen met Veilig Thuis voor advies of om melding te maken.

Zie onder meer de onderzoeken: 'Meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling' (Inspectie Veiligheid en Justitie, oktober 2015) en 'Rapportage QuickScan meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling' (BMC, november 2015).